

Paulina Ledwójcik

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Humanistyczny

Krzysztof Szewior, *Bezpieczeństwo społeczne jednostki. Założenia i polska rzeczywistość*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2016, ss. 435.

Krzysztof Szewior, *Social security of the individual. Assumptions and the Polish reality*, ASPRA-JR Publishing House, Warsaw 2016, pp. 435.

Pragnienie oraz potrzeba bezpieczeństwa to współcześnie zagadnienie podejmowane w wymiarze globalnym, lokalnym oraz indywidualnym. Najczęściej bezpieczeństwo jest rozumiane jako stan gwarantujący pewność istnienia oraz przetrwania. Jest to jedna z najbardziej cenionych wartości w wymiarze społecznym oraz indywidualnym. Zapewnienie bezpieczeństwa stanowi podstawowy warunek rozwoju zarówno jednostek, jak i całego państwa¹. Jest to jedna z zasadniczych potrzeb człowieka i oznacza między innymi brak ryzyka utracenia istotnych wartości. Bezpieczeństwo jest to stan rzeczy, jak również proces społeczny, w ramach którego podmioty starają się doskonalić mechanizmy prowadzące do zapewnienia bezpieczeństwa. Pojęcie to można przedstawić także jako „obiektywną pewność gwarancji nienaruszalności przetrwania i swobód rozwojowych”². Według A. Czupryńskiego o bezpieczeństwo należy zabiegać i pielęgnować je. Jest to nie tylko naczelna potrzeba ale także wy-

---

¹ K. Olak, A. Olak, *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa*, Artykuły naukowe, ASO.A.7(1)/ 2016/467-480.

² J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 18.

znacznik przetrwania i rozwoju człowieka³. Opierając się na powyższych rozważaniach bezpieczeństwo może zostać przedstawione jako „pierwotna, egzystencjalna, naczelną wartość i potrzeba człowieka, warunkująca przeżycie jednostki i grup społecznych”⁴. W procesie charakterystyki terminu „bezpieczeństwo” należy określić kto lub co ma być bezpieczne. Z punktu widzenia kategorii można wyróżnić wiele rodzajów bezpieczeństwa, bowiem jest ono „wartością szczególną, która wszystko przenika, łączy i warunkuje”⁵. W klasycznym ujęciu bezpieczeństwo analizowano w oparciu o sprawy międzynarodowe, państwowe oraz lokalne. Człowiek nie był podmiotem tych rozważań. Współcześnie mamy jednak do czynienia ze zmianą. Podejmowane analizy dotyczą nie tylko społeczeństw ale także pojedynczych osób. Bezpieczeństwo jednostki ludzkiej to uwzględnienie człowieka w myśleniu o bezpieczeństwie, a także częściowe odejście od dominującego myślenia o bezpieczeństwie utożsamianym z państwem. Należy bowiem wskazać, iż koncepcja *human security* nie może być traktowana jako alternatywa dla teorii i praktyki bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo jednostki oraz bezpieczeństwo państwa nie wykluczają się, a wzajemnie uzupełniają. Nie można bowiem mówić o bezpieczeństwie państwa, kiedy nie ma jego poczucia wśród jednostek oraz odwrotnie⁶.

Bardzo trudno określić istotę bezpieczeństwa jednostki. Nie ma bowiem jednej, interdyscyplinarnej, powszechnej definicji. Bezpieczeństwo personalne dąży do zapewnienia człowiekowi „warunków egzystencji, które (...) zapewnią mu samorealizację”⁷. Konieczne jest skupienie się na jednostce, jej istnieniu, działaniu i potrzebach. Przy zapewnianiu bezpieczeństwa jednostki dąży się do ograniczenia do minimum przeżyć negatywnych, które wynikają z uczestnictwa w życiu społecznym i przeja-

---

³ A. Czupryński, *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym*, [w:] A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina (red.), *Bezpieczeństwo. Teoria, badania, praktyka*, Józefów 2015, s. 10.

⁴ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2012, s. 26.

⁵ M. Brzeziński, *Rodzaje bezpieczeństwa państwa*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009, s. 33.

⁶ A. Urbanek, *Ludzki wymiar bezpieczeństwa*, [w:] A. Urbanek (red.), *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa*, Słupsk 2013, s. 50.

⁷ K. Kołodziejczyk, *Bezpieczeństwo. Kontekst personalno-aksjologiczny*, Zeszyty Naukowe WOSWL 2009, Nr 1, s. 134.

wiają się w postaci lęku lub strachu. Lęk może dotyczyć zagrożeń społecznych takich jak na przykład utrata pracy, rozpad związku. Strach zaś jest właściwy dla sytuacji zagrożeń fizycznych – napaść, wypadek itp.⁸. Rozważania dotyczące istoty bezpieczeństwa w ujęciu personalnym powinny uwzględniać indywidualne cechy osób oraz otoczenia zewnętrznego. W bezpieczeństwie jednostki duże znaczenie będą posiadały także instytucje społeczne, ponieważ dążą one do zapewnienia człowiekowi takich warunków funkcjonowania, które stworzą mu pełen rozwój osobowy.

Książka *Bezpieczeństwo społeczne jednostki. Założenia i polska rzeczywistość*, to próba autorskiego spojrzenia na kategorię bezpieczeństwa społecznego jednostki. Autor zdecydował się na uzupełnienie stanu badań o nieco inną perspektywę poznawczą. Za podmiot przyjął jednostkę, która żyje w określonych realiach zarówno rodzinnych, jak i społecznych. Krzysztof Szewior to absolwent studiów politologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Obecnie jest pracownikiem Instytutu Europeistyki na Uniwersytecie Warszawskim. Jego zainteresowania badawcze dotyczą polityki społecznej, bezpieczeństwa oraz rozwoju.

Książka posiada bardzo czytelną okładkę. Na czarnym tle umieszczono tytuł książki oraz imię i nazwisko autora. Dodatkowo przedstawiona została grafika popularnej gry „kółko i krzyżyk”. Choć sama gra może się wydawać prostą, to jednak konieczne jest strategiczne analizowanie każdego z ruchów. Tylko wtedy możliwa jest wygrana. Przed spisem treści autor umieścił także dedykację – „Dedykuję moim dzieciom Joachimowi i Wiktorii ku rozwadze i przestrodze”.

Już sam spis treści sugeruje czytelnikowi, że ma do czynienia z zupełnie nowym podejściem do charakterystyki zagadnienia „bezpieczeństwo społeczne” jednostki. Autor w swojej monografii nie skupia się wyłącznie na przedstawieniu teorii zagadnienia. Na próżno by szukać w lekturze definicji bezpieczeństwa społecznego, czy też bezpieczeństwa jednostki. Książka przedstawia bardzo ciekawe podejście do tematyki. Autor ukazał zupełnie nowe stanowisko w formie „mapy bezpieczeństwa społecznego”. Swoje rozważania podzielił na kilka zagadnień. Do każdego z nich sformułował zarówno hipotezę, jak i podał wyniki badań, które zostały zaprezentowane w formie wykresów wraz z opisem. Na zakoń-

---

⁸ K. Kołodziejczyk, *Personalny wymiar bezpieczeństwa*, Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej 2010, Nr 1, s. 97.

czenie każdego z rozdziałów dokonano podsumowania i odniesienia do postawionej wcześniej hipotezy.

Pierwszy rozdział książki nosi tytuł *Spoleczne wartościowanie przemian przez pryzmat satysfakcji i jakości życia*. Autor podkreśla w tym rozdziale konieczność analizy poziomu jakości życia poprzez obiektywne wskaźniki. Konieczne do tego jest wsłuchanie się w społeczny głos, zweryfikowanie codziennych problemów i obowiązków ludzkich. Celem rozdziału jest „przedstawienie społecznego wartościowania przemian przez pryzmat satysfakcji z życia oraz osiągniętego/doświadczonego poziomu jakości życia, z tym co mówi statystyka. Jakość życia posiada duże znaczenie przy ocenie stanu bezpieczeństwa społecznego, wzbogaca go o komponent subiektywnej oceny”. Autor na początku rozdziału wskazuje, że jakość życia w ostatnich latach zyskała na znaczeniu. Bardzo ważne jest więc, aby jednostki pozytywnie oceniały ten aspekt. W omawianym rozdziale przedstawiono subiektywną i społeczną perspektywę rozwoju. Przeanalizowano bardzo ważne sfery życia takie jak poziom zaspokajania potrzeb, kontakt ze służbą zdrowia, sferę zawodową, wykształcenie oraz miejsce zamieszkania. Są to elementy życia, które dotyczą każdego z nas. Każda jednostka ma możliwość przeanalizowania w jakiej sytuacji życiowej aktualnie się znajduje i jaka jest jakość tych aspektów.

W rozdziale drugim możemy przeczytać o bezpieczeństwie społecznym w narodowych strategiach bezpieczeństwa. Przedstawiono tu ewolucję pojmowania bezpieczeństwa społecznego w najważniejszych dokumentach państwa. Krzysztof Szewior stwierdza, że dawniej brakowało systemowego podejścia badawczego oraz przyjaznego klimatu politycznego. Autor wskazuje: „W dokumentach trwały i być może nadal trwają dyskusje na temat kierunku rozwoju państwa”. Stale mamy do czynienia z brakiem ciągłości działań, rodzą się kolejne warianty i oczekiwania wobec polityki społecznej. Zdecydowanie katalizatorem zmian było wstąpienie państwa do Unii Europejskiej i wejście w unijny porządek prawny. Autor wskazuje, że plany rozwoju zawarte w polskich strategiach uwzględniały przemiany cywilizacyjne. Polska buduje swoją pozycję międzynarodową przez eliminację słabości (niskie płace, niski poziom ochrony socjalnej) i wzmocnianie przewag (wiedza, gospodarka, innowacje).

W rozdziale trzecim autor przedstawił stan krajowych badań nad bezpieczeństwem społecznym oraz założenia metodologiczne badań własnych. Stwierdził także, że aktualny stan studiów nad bezpieczeństwem pozwala na podejmowanie coraz bardziej usystematyzowanych badań

oraz na poszerzanie pola działań o kolejne obszary. Poznanie naukowe powinno obejmować zarówno państwo jak i jednostkę. Konieczne jest więc stosowanie perspektywy horyzontalnej oraz wertykalnej. Dorobek naukowy dotyczący bezpieczeństwa społecznego jest bogaty, jednak powinien stale się rozwijać. Czytelnik, który poszukuje informacji na temat bezpieczeństwa społecznego może znaleźć wiele monografii na ten temat, książka Krzysztofa Szewiora nie jest jedyną w tej tematyce, jednak przedstawia zupełnie inne dane, bowiem skupia się na konkretnych badaniach społecznych.

Rozdział czwarty nosi tytuł *Inicjacja*. Powodem wskazania inicjacji było określenie znaczenia momentu dojścia do konkretnego dobra w życiu człowieka. W badaniach autor przyjął, że istnieje społecznie zdefiniowany wiek, który jest optymalny na pojawienia się pewnych zdarzeń w historii życia. Wśród zdarzeń tych wyróżnił on urodzenie dziecka, pójście dziecka do szkoły, zawarcie związku małżeńskiego, wejście oraz zejście z rynku pracy, trwanie życia. Są to momenty życia bardzo ważne dla jednostki, jej rozwoju, a także dostępu do innych dóbr, w konsekwencji zaś do uzyskania określonego statusu społecznego. Analizując jednostkę bez względu na płeć autor stara się wskazać, iż każdy człowiek powinien w swoim życiu dojść do określonych etapów, etapy te zaś powinny pojawić się w życiu w określonym momencie. Rozdział *Inicjacja* nie tylko przedstawia „jak powinno być” ale także wskazuje „jak jest”. Współcześnie mamy bowiem do czynienia z pewnymi odchyleniami od standardów, wraz z biegiem czasu zmienia się także podejście do sfery zawodowej, rodzinnej, mieszkaniowej.

Obok przedstawionego w rozdziale czwartym momentu inicjacji, autor w rozdziale następnym zaznaczył, że konieczne jest także wskazanie optymalnego czasu na konkretne wydarzenia. Autor uważa, że długość korzystania z dobra jest ważnym czynnikiem rozwoju jednostki oraz osiągnięcia stanu bezpieczeństwa. Należy jednak pamiętać, iż nie można jednoznacznie określić właściwego zakresu konsumpcji dóbr, bowiem bardzo ważne jest optymalne z nich korzystanie. W tym przypadku podobnie jak w poprzednim rozdziale zostały wyróżnione najważniejsze sfery: okres urzeczywistnianej płodności kobiet, okres nauki w systemie formalnym, trwałość związków małżeńskich, czas pracy, życie w zdrowiu, wspólne zamieszkiwanie. Każdy człowiek spędza określony czas życia w zdrowiu, pracy, niektórzy w związkach małżeńskich. Dzięki analizie tego rozdziału każda jednostka może porównać „pożądane” przez społeczeństwo wartości do własnych osiągnięć i planów życiowych. Jak długo

trwają małżeństwa w Polsce? Ile lat w ciągu życia pracujemy? Na te oraz inne pytania czytelnik może uzyskać odpowiedź właśnie w rozdziale czwartym.

Analizując poszczególne dobra, które mają wpływ na jakość życia jednostki autor wspomina także o ryzyku, przy czym rozumie je w tym przypadku, jako prawdopodobieństwo utraty danego dobra. Aktualnie mamy do czynienia ze „społeczeństwem ryzyka”, co jest konsekwencją rozwoju społeczeństwa przemysłowego, rozwoju cywilizacyjnego oraz rozwoju technologii. W rozdziale tym autor podejmuje tematykę odnoszącą się do określenia, czy dla stanu bezpieczeństwa społecznego jednostki znaczenie ma poziom ryzyka związanego z konsumpcją oraz utratą danego dobra. W tym przypadku w rozdziale przedstawiono nie tylko konkretne rodzaje ryzyka ale wskazano również ich przeciwieństwa, na przykład dietność-bezdietność, małżeństwa-rozwoły itp.

W kolejnym rozdziale, autor w ciekawy sposób ukazał strukturę bezpieczeństwa społecznego jednostki przez pryzmat jej usytuowania w układzie demograficznym. Układ społeczny posiada wpływ na funkcjonowanie jednostek. Konsekwencją wprowadzenia analizy struktury bezpieczeństwa jednostki była weryfikacja statusu. Autor podjął tę tematykę w kolejnym rozdziale. Status obrazuje poziom zamożności, zakres dostępu do dóbr, dysponowanie nimi, a także rozpiętość pomiędzy jednostkami, a nośnikami bezpieczeństwa społecznego (rodzina, społeczeństwo). Autor wskazuje, że status ma za zadanie określić czy i jak ludzie się bogacą. Kategorie dochodów, wykształcenia, czy poziomu majątku mają wpływ na przyszłe pokolenia. Przeprowadzona przez autora analiza jest ważna nie tylko z punktu widzenia bogacenia się społeczeństwa, ale także w odniesieniu do wykluczenia społecznego. Każde społeczeństwo składa się z mniej lub bardziej ekskluzywnych grup, które zamykają się przed jednostkami, aby utrwaląc własną tożsamość oraz zachowania uprzywilejowane. W każdym społeczeństwie więc wykluczenie jest nieuchronne i nieuniknione. Autor bardzo trafnie więc zagłębia się w znaczenie statusu społecznego jednostki. Pełne spojrzenie na zagadnienie daje szansę zobrazowania poziomu jakości życia i zamożności ludzi.

W rozdziale dziewiątym możemy przeczytać o klientelizmie, który określa stopień uzależnienia jednostki od państwa w dostępie do dóbr. Stopień klientelizmu nie musi być odzwierciedleniem ubóstwa bądź braku zaradności. Jest jednak związany z przyjętym modelem polityki społecznej. Zadaniem pomocy społecznej jest wsparcie dla ludności w trudnych sytuacjach życiowych. Do 2011 roku mieliśmy do czynienia z określonym

katalogiem 14 sytuacji, w przypadku których były uruchamiane procedury działań. Klientami pomocy społecznej są więc osoby, które w związku z różnymi okolicznościami są zmuszone do skorzystania z pomocy społecznej. Zaprezentowana w rozdziale analiza to nie tylko twarde fakty przedstawiające kiedy jednostka może stać się klientem instytucji pomocy społecznej ale także określenie poszczególnych sytuacji, które mogą dotknąć każdego z nas.

Autor w swojej książce wskazuje także, że wraz z zapotrzebowaniem jednostki na różnego rodzaju dobra wzrasta także koszt życia, zaspokojenia potrzeb oraz utrzymania osiągniętego standardu. Jeżeli wzrost kosztów spełnia wyłącznie funkcję adaptacyjną, to możemy mieć do czynienia z zagrożeniem w sferze bezpieczeństwa ekonomicznego jednostki. Ważnym zagadnieniem, które autor także uwzględnia, są koszty finansów publicznych związane z wykonywaniem zadań socjalnych.

Podsumowując niniejszą recenzję należy stwierdzić, że książkę autorstwa Krzysztofa Szewiora, zdecydowanie można polecić jako nowe spojrzenie na bezpieczeństwo społeczne jednostki. Ogromnym jej walorem jest możliwość przeanalizowania rzeczywistych wyników badań prezentowanych przez autora. Można wskazać, iż wielką zaletą monografii jest oryginalność podejścia do zagadnienia „bezpieczeństwo społeczne jednostki”. Zaprezentowane wyniki badań autor połączył z trafnymi wnioskami. Dzieło jest spójne, o czym świadczy umiejętne połączenie teorii z narzędziami analitycznymi. Książka ta jest bardzo ciekawą lekturą z zakresu bezpieczeństwa społecznego.

W książce mamy do czynienia z nowatorskim podejściem do bezpieczeństwa społecznego, ukazanym przez pryzmat personalny. Monografia może być zdecydowanie polecona jako lektura obowiązkowa dla studentów na takich kierunkach jak bezpieczeństwo narodowe, politologia, socjologia. Po książkę może także sięgnąć każdy, kogo zainteresuje tematyka bezpieczeństwa społecznego. Czytelnik może przeanalizować własne etapy życia, wskazać na jakim odcinku aktualnie się znajduje i w jaki sposób może oddziaływać na zapewnianie bezpieczeństwa społecznego. Książka porusza bardzo ciekawe zagadnienia, odnosi się do dóbr ważnych dla wszystkich ludzi – wykształcenia, pracy zawodowej, planowania rodziny. Prezentowana w niej koncepcja bezpieczeństwa społecznego opiera się na dorobku nauk o bezpieczeństwie, polityce, społeczeństwie, a także wynika z działań, zachowań i potrzeb ludzkich. Bezpieczeństwo jednostki w ujęciu bezpieczeństwa społecznego daje możliwość zaspokojenia za-

sadniczych potrzeb ludzkich, takich które wiążą się z codziennym życiem, funkcjonowaniem w społeczeństwie oraz rozwojem.

Bibliografia

- Brzeziński M., *Rodzaje bezpieczeństwa państwa*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Wybrane zagadnienia, Warszawa 2009.
- Czupryński A., *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym*, [w:] A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina (red.), *Bezpieczeństwo. Teoria, badania, praktyka*, Józefów 2015.
- Kołodziejczyk K., *Bezpieczeństwo. Kontekst personalno-aksjologiczny*, Zeszyty Naukowe WOSWL 2009, Nr 1.
- Kołodziejczyk K., *Personalny wymiar bezpieczeństwa*, Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej 2010, Nr 1.
- Olak K., Olak A., *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa*, Artykuły naukowe, ASO.A.7(1)/2016/467-480.
- Skrabacz A., *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2012.
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996,
- Urbanek A., *Ludzki wymiar bezpieczeństwa*, [w:] A. Urbanek (red.), *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa*, Słupsk 2013.

Mgr Paulina Ledwójcik – doktorantka, Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa, Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach.